

Innst. S. nr. 10

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

St.meld. nr. 23 (2007–2008)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om Språk bygger broer. Språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

Regjeringen drøfter utfordringer og foreslår tiltak i meldingen med sikte på å få en bedre språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne. Ett av hovedmålene i barnehage og skole vil være å utvikle gode norskferdigheter og positive holdninger til bruk av norsk språk. Å ta vare på norsk som et fullverdig, samfunnsbærende språk i Norge er også hovedperspektivet i en melding fra Kultur- og kirkedepartementet som skal legge grunnlaget for en helhetlig språkpolitikk, jf. St.meld. nr. 35 (2007–2008) Mål og mening. Denne ble lagt fram en måned etter den forliggende meldingen fra Kunnskapsdepartementet.

Språkopplæringspolitikken i St.meld. nr. 23 (2007–2008) er en del av denne helhetlige språkpolitikken, som omfatter den totale språksituasjonen i landet og legger vekt på norskspråklig og flerspråklig mangfold, nordisk språkfelleskap og behovet for allsidig fremmedspråklig kompetanse. Med økende økonomisk og kulturell globalisering øker også behovet for å kunne kommunisere på andre språk. Språk bygger broer mellom enkeltindivider, grupper og land.

Departementet mener generelt at språkstimulering og opplæring i språk for barn, unge og voksne er godt forankret i lovverk og internasjonale anbefalinger som Norge har ratifisert. Rammeplanen for barnehagen påpeker at et godt utviklet morsmål er en

grunnleggende forutsetning for god språkutvikling. Det er i alt fastsatt 14 ulike læreplaner for språkfag. Disse omfatter de offisielle språkene norsk og samisk, finsk/kvensk, tegnspråk, morsmål for minoritetsspråklige elever, engelsk og andre fremmedspråk. I samarbeid med Kultur- og kirkedepartementet vil det bli vurdert hvordan en utvidelse av Språkrådets mandat kan bidra til å ivareta et helhetlig perspektiv på språkopplæringen.

Når det gjelder språkmiljø og språkstimulering i småbarnsalder, ser departementet det som et mål å øke rekrutteringen av førskolelærere til barnehagene, herunder førskolelærere med minoritetsspråklig og samiskspråklig bakgrunn. Departementet vil vurdere å styrke innsatsen for at personale i barnehagene skal få økt kompetanse på områdene språkutvikling, språkstimulering og tilrettelegging av språkmiljø. Barnehagen er den viktigste integrerings- og språkopplæringsarenaen for minoritetsspråklige i førskolealder. Disse barna kan ha behov for opptil 5–7 års erfaring med undervisningsspråket for å ha like mye nytte av undervisningen som majoritetsspråklige. Departementet mener det er i barnehagen en primært må sette inn tiltak for barn i førskolealder med særlig behov for støtte. Departementet er imidlertid opptatt av at alle barn skal få tidlig og god språkstimulering, uavhengig av om de går i barnehage eller ikke, og ser det som et mål at det skal finnes en helhetlig tiltaks-kjede slik at alle som trenger det, skal få et tilbud tidligst mulig.

Departementet ønsker å styrke forskningen på barnehagen som språkmiljø, kartlegge innsatsen for språkstimulering i barnehagene og hva som kjenne-tegner god praksis, samt se på hva tidlig innsats kan bety for barns læring og utvikling. Departementet ønsker videre at kommunenes erfaring med å tilrette-legge tverrfaglige og målrettede tilbud skal deles, slik at andre kommuner og barnehager får støtte til å

videreutvikle egne tilbud. Det er også behov for å vurdere kvaliteten på verktøy og metoder for språkkartlegging og -stimulering. Departementet ønsker dessuten å styrke informasjon og veiledning om språkstimulering til foreldre med barn i kontantstøttealder.

Departementet viser i meldingen til at PISA og PIRLS 2007 gir et lite oppløftende bilde av norsk skole. Selv om undersøkelsene ikke dekker hele bredden av målene for skolen i Norge, representerer de likevel et utvalg helt sentrale mål. Lesing er en grunnleggende ferdighet for videre læring. Leseopplæringen skal styrkes gjennom etterutdanning, veiledningsmaterieell og justering av læreplanen i norsk. Departementet vil også få utviklet materieell for lese- og språkstimulering og læringsstrategier til bruk i skolefritidsordningen, leksehjelptiltak og arbeidstøttetiden ved skoler.

Departementet mener det er nødvendig å rette større oppmerksomhet mot elevenes skriveferdigheter. Departementet ønsker derfor å opprette et nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning. Senteret vil kunne bidra til å styrke og samordne arbeidet med allsidig norskfaglig og tverrfaglig skriving i skolen. Departementet vil gjennomgå mandat og oppgaver til eksisterende sentre slik at helheten i norskopplæringen blir ivarettatt. Opprettelsen av et skrivesenter må sees i sammenheng med dette.

Departementet vil sikre nynorsk gode utviklingsmuligheter gjennom en tiltaksplan knyttet til Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa (Nynorsksenteret). Her skal en bl.a. drive forskning og kompetanseutvikling for lærere og førskolelærere.

Når det gjelder tegnspråk, mener departementet det må legges til rette for mer fleksible tilbud. Tross utbredelsen av cochlea-implantat vil det fortsatt være behov for tegnspråk. Departementet ønsker å foreta en helhetlig vurdering av virkemidler som kan fremme tilbudet, herunder rett til tegnspråk som andrespråk.

Departementet vil også styrke opplæringen i norsk for minoritetsspråklige elever gjennom følgeevaluering av de nye læreplanene og ved å få utarbeidet en veileder med bl.a. eksempler på organisering. Departementet vil oppnevne et offentlig utvalg som skal vurdere tilbudet til minoritetsspråklige i barnehagen og i hele utdanningsløpet i en helhetlig sammenheng.

Departementet vil videre bedre statistikken over antall voksne under grunnopplæring og sørge for bedre informasjon bl.a. om endringene i voksnes rett til videregående opplæring.

Departementet ser det som en utfordring å sikre elevenes individuelle rett til samiskopplæring, bl.a. ved å skaffe kvalifiserte lærere og sørge for at det utvikles og produseres gode samiske læremidler.

Departementet vil i samarbeid med Sametinget vurdere å endre ansvarsfordelingen for utvikling og produksjon av samiske læremidler for å etablere mer effektive utviklingsrutiner. Departementet tar sikte på å videreutvikle tilbudene i fjernundervisning på alle de tre samiske språkene og å sette i gang et samarbeidsprosjekt om samisk morsmåsanalfabetisme.

Når det gjelder andre språk i grunnopplæringen, mener departementet at flerspråklighet har en verdi både for den enkelte og for samfunnet. Den forskningsmessige kunnskapen på dette feltet må økes. Departementet vil også ta initiativ til et bilateralt samarbeid med Sverige om bruk av digitale læremidler, IKT-baserte løsninger og lettere tilgjengelighet for læringsressursene.

Departementet vil innføre tilleggspoeng for programfag i andre fremmedspråk enn engelsk ved opp-tak til høyere utdanning. Departementet peker på at den økonomiske og kulturelle globaliseringen øker behovet for allsidig språkferdighet. I dag velges under tre prosent av elevene i den videregående skolen programfag i språk som tysk, spansk eller fransk. Dette vil senere få følger for rekrutteringen til studier som utdanner tolker, oversettere og fremmedspråklærere. Departementet vil utvide forsøkene med tidlig start med fremmedspråk i grunnskolen til flere språk enn engelsk.

Departementet omtaler i meldingen også språkfagene ved universiteter og høyskoler, endringene i fagene og nedgangen i søkningen. Departementet mener universiteter og høyskoler må arbeide aktivt for å rekruttere studenter til språkfagene. Departementet legger også vekt på de samiskspråklige studiene, ikke minst samisk lærerutdanning, og på at de minste samiske språkene, lulesamisk og sørsamisk, får økt oppmerksomhet. For å møte utfordringene framover med å sikre at lærere har nødvendig fagkompetanse, mener departementet det er nødvendig å utvikle gode systemer for rapportering fra utdanningen av språklærere.

Departementet mener tiltakene i meldingen vil ha visse økonomiske og administrative konsekvenser og at disse vil bli dekket innenfor gjeldende rammer. For de av forslagene som går ut på å vurdere ulike forhold, vil vurderingen av økonomiske og administrative konsekvenser være en del av vurderingen.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Freddy de Ruiten, Gorm Kjernli, Gerd Janne Kristoffersen, Anna Ljunggren og Torfinn Opheim, fra Fremskrittspartiet, Jon Jæger Gåsvatn, Åse M. Schmidt og Jan Fredrik Vogt,

fra Høyre, Gunnar Gundersen og lederen Ine Marie Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Åsa Elvik og Ole Anton Teigen, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen, fra Senterpartiet, Inger S. Enger, og fra Venstre, Odd Einar Dørum, viser til meldingen.

Komiteen viser til at Norge er et lite språkområde, som likevel er preget av stort mangfold. Det norske språket er i stadig utvikling. Bruken av norsk som felles språk og en felles språkforståelse er med på å binde samfunnet sammen, på tvers av sosiale, økonomiske, kulturelle og etniske skillelinjer. Komiteen mener ett av hovedmålene i norsk skole bør være å utvikle ferdigheter og positive holdninger til bruk av norsk språk. Komiteen er tilfreds med at Regjeringen nå har lagt fram St.meld. nr. 23 (2007–2008) Språk bygger broer.

Språk er avgjørende for å kunne fungere godt i et samfunn, språk gir mulighet til å kommunisere og gir identitet og tilhørighet til et fellesskap. Komiteen mener et godt utviklet muntlig språk har en egenverdi. Det er viktig i seg selv, men det er også viktig for å organisere skrift og tanke. Tidlig og god språkstimulering er med på å gi barn et redskap til å uttrykke seg, til å forstå og delta i et fellesskap. Et godt språkmiljø med lek og rollespill, tekst og samtale, understøtter utviklingen av barnets evner og legger grunnlaget for sosial mestring og kommunikasjonsevne. Ordforråd og begrepsforståelse er helt sentralt for senere læring, lesing og skriving.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener det ikke er akseptabelt at 25 pst. av norske skoler mangler prosedyrer for hvordan de skal følge opp en elev ved mistanke om lærevansker, (jf. Utdanningsforbundets medlemspanel mars 2008).

Disse medlemmer vil også vise til sine merknader i forbindelse med behandlingen av lov om endringer i opplæringslova og privatskolelova (Ot.prp. nr. 40 (2007–2008), jf. Innst. O. nr. 51 (2007–2008)) og den forestående behandlingen av St.meld. nr. 31 (2007–2008) Kvalitet i skolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er positive til at det er laget en egen stortingsmelding om språkopplæring og språkstimulering. Disse medlemmer har merket seg at meldingen på enkelte områder er meget detaljert, mens andre områder får langt mindre omtale og noen "målgrupper" opplever at de er helt utelatt. Disse medlemmer vil påpeke at språk er et dynamisk sett av synlige, hørbare eller følbare kommunikasjonssymboler og elementer som brukes for å manipulere dem.

En kommunikasjonsprosess er mer en toveisprosess enn en enveisprosess, hvor det foregår gjensidige tilbakemeldinger og gjensidige tolkninger i et sosialt samspill.

Disse medlemmer vil hevde at evnen til å kommunisere og å beherske språket sier noe om det enkelte individs identitet, og det å kunne gjøre seg forstått er av vesentlig betydning for den enkeltes selvfølelse. Disse medlemmer vil understreke at norsk er det samfunnsbærende språket her i landet. Disse medlemmer mener derfor det er bekymringsfullt at norsk skole preges av stadig større grad av reduserte norskkunnskaper blant elever på grunnskolenivå. Manglende språkferdigheter fører til at flere elever får store problemer med å tilegne seg nødvendig kunnskap i mange fag.

2.2 En helhetlig språkopplæring

Komiteen vil påpeke at en helhetlig språkpolitikk omfatter den totale språksituasjonen i landet, med vekt på norskspråklig og flerspråklig mangfold, nordisk språkfellesskap og behovet for allsidig fremmedspråklig kompetanse.

Samfunnet preges av et stadig større språkmangfold. Komiteen viser i denne sammenheng til at det er behov for et nasjonalt fagorgan som har ansvar for å se alle språkpolitiske spørsmål i sammenheng. Komiteen støtter at departementet i samarbeid med Kultur- og kirke departementet skal vurdere hvordan en utvidelse av Språkrådets mandat kan bidra til å ivareta et helhetlig perspektiv på språkopplæringen.

Komiteen har merket seg at departementet har satt ned et utvalg for bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov, Midtlyng-utvalget. Komiteen viser til at utvalget blant annet skal foreta en vurdering av hvordan den ordinære opplæringen legger til rette for læring og utvikling for den enkelte elev med særskilte behov. Det skal videre vurderes i hvilken grad vi har et system som sikrer tidlig intervensjon. Utvalget skal gjennomgå spesialundervisningens plass i norsk skole og vurdere tilbudet til voksne med særskilte behov, herunder voksne med lese- og skrivevansker. Utvalget skal dessuten gjennomgå det statlige spesialpedagogiske støttesystemet og PP-tjenesten. Utvalgsarbeidet skal ferdigstilles innen 1. juli 2009.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre imøteser i likhet med regjeringspartiene Midtlyngutvalgets arbeid som forventes lagt frem juli 2009. Disse medlemmer opplever imidlertid at det regjeringsoppnevnte utvalget har ført og fører til en "vent og se"-holdning fra flertallets side. Disse medlemmer viser til at

meldingen tar forbehold om at den ikke beveger seg inn på det spesialpedagogiske området, og på den måten fremstår det som at andre alternative kommunikasjonsformer enn tegnspråk betraktes som spesialpedagogikk. Disse medlemmer deler ikke et slikt syn. Disse medlemmer konstaterer at meldingen i liten grad tar for seg tilpasset opplæring og hvilke utfordringer denne vil få i forhold til satsing på språkopplæring og språkstimulering. Dette kunne godt vært gjort uten å gå på konkrete tiltak innen spesialpedagogikk.

2.3 Språkstimulering i småbarnsalderen

Komiteen ønsker å påpeke at det er viktig at alle barn får tidlig og god språkstimulering, og at alle barn har gode språkferdigheter når de begynner på skolen. Komiteen viser til at kommunene har et ansvar for å tilrettelegge tjenestetilbud til barn og familier. Komiteen viser til at forebyggende arbeid med språk først og fremst er et kommunalt ansvar. Komiteen vil i denne sammenheng påpeke at dersom kommunene også skal nå de barna som ikke går i barnehage, må de ha systemer som gjør at en oppdager barn som har behov som særskilt språkstimulering, og som legger til rette for gode og lett tilgjengelige tilbud. Komiteen er kjent med at dette arbeidet fungerer forskjellig rundt om i kommunene. Komiteen presiserer at barnehagen er et frivillig tilbud.

Komiteen viser til at barnehagens personale har et særlig ansvar for å støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklige aktive eller som har sen språkutvikling. Komiteen viser til at barnehagen kan få faglig bistand fra PPT eller andre instanser dersom egen kompetanse ikke er tilstrekkelig for å kunne gi enkeltbarn den hjelpen de har behov for.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at barnehagen er en svært viktig arena for språkstimuleringstiltak i førskolealder, og viser til at det inngår i barnehagens samfunnsmandat å tilby barn et godt språkmiljø.

Flertallet viser til at språkmiljø og språkstimulering er trukket fram som ett av fire prioriterte områder for kompetanseutvikling i "Kompetanse i barnehagen. Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007–2010". Flertallet viser videre til at det i løpet av strategiperioden vil utarbeides et temahefte med fokus på barnehagenes arbeid med språkstimulering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke viktigheten av at barn som har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK), får hjelp så tidlig som mulig.

Det er viktig for barn å starte så tidlig som mulig og at byråkrati ikke er til hinder for dette. Disse medlemmer vil derfor peke på viktigheten av at personell på helsestasjoner og barnehager har kunnskap om det hjelpeapparat som finnes, og at denne informasjonen bringes videre til foreldrene. Disse medlemmer mener også at det må videreutvikles verktøy som kan bidra til at barnet får den nødvendige hjelp og stimulering.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener familien er meget viktig som en sosialiseringsinstitusjon og dermed en viktig arena for språkstimulering. Mange barn har gode læremestere i foreldre, søsken, familie og venner. Det er derfor viktig med et samspill mellom hjem og institusjon for at de skal kunne utfylle hverandre. For disse medlemmer er også omsorgspersonenes valgfrihet sammen med det ansvar foreldrene har av vesentlig betydning. Det offentlige bidrag må derfor være utformet nettopp som et tilbud om tjenester, og kommunens informasjonsplikt om de tilbud som finnes, står her sentralt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at så lenge vesentlige deler av finansieringen til slik hjelp er lagt til kommunalt nivå, så sikres det ikke et like godt tilbud over hele landet.

Disse medlemmer vil understreke at barn er totalt avhengige av sine omsorgspersoner fra de er født. Disse medlemmer viser til at undersøkelser har vist at atferdsproblemer og sosial kompetanse i 8-års alder kan identifiseres allerede på spedbarnstadiet (Schjelderup Mathiesen & Prior, 2006). Det er derfor etter disse medlemmers syn viktig å se på innholdet i begrepet "tidlig innsats" slik at barn i risikofamilier sikres nødvendig hjelp og bistand før barnet får forstyrrelser og skjevutvikling. Det er også viktig å bidra til at barn får adekvat språkstimulering.

Disse medlemmer har merket seg at regjeringspartiene fremholder barnehagen som den best egnede arena for språkstimuleringstiltak. Disse medlemmer mener dette blir et for ensidig fokus. Barns læring og utvikling er avhengig av tydelige voksne som på en systematisk og informativ måte tilfører barnet ferdigheter. Selv om det finnes mye dyktig barnehagepersonale er etter disse medlemmers syn den gjennomgående standard ikke av en slik kvalitet at en kan slå fast at barnehagen er den best egnede arena for språkstimulering. Disse medlemmer vil også understreke at det er stor individuell variasjon i hvordan barn og unge behersker samspillet med andre.

Disse medlemmer vil peke på at økt tid i barnehage, SFO og skole gir tilsvarende reduksjon i

barns og unges samvær med foreldre, venner og andre voksne.

2.4 Norsk i grunnopplæringen

Komiteen mener at det skoleforberedende arbeidet i barnehagene har en stadig viktigere rolle for å heve elevenes språklige ferdigheter. Tiden barn tilbringer i barnehagen er en viktig del av deres liv og bør preges av frihet, lek og stimulering av lærelyst. Det bør ikke legges opp til at alle barn skal lære å lese, skrive og regne i barnehagen. Men barn er forskjellige, og noen begynner svært tidlig å vise interesse for bokstaver, lyder og skriverabling. Det er denne interessen en læringsorientert barnehage må forholde seg til på en måte som virker utviklende og stimulerende på barnet. Viser barn interesse for læring i barnehagen, skal det få anledning og hjelp til slik læring. Nasjonal og internasjonal forskning viser at et godt pedagogisk tilbud før skolealder har positive effekter for senere læring i skolen for alle barn, uavhengig av sosial bakgrunn.

Komiteen viser til at barnehagens viktigste aktivum er samspillet mellom barna og de ansatte. Arbeidet i barnehagen må derfor ta utgangspunkt i den enkelte ansattes real- og formalkompetanse. Det er viktig at man sørger for en bevisst tilrettelegging slik at gode lærings situasjoner kan oppstå allerede i småbarnsalderen.

Komiteen mener det er viktig at den enkelte kommune sørger for å gi tilbud om tidlig og god språkstimulering, også til barn som ikke går i barnehage. Mange kommuner har allerede etablert slike tilbud, som kan finne sted på helsestasjoner, pedagogiske sentra, familiehuis, bibliotek, åpne barnehager eller andre løsninger. Det er viktig at departementet lærer av disse kommunenes erfaringer når det legges til rette for å utvide tilbudet til flere kommuner. Det vises spesielt til erfaringene fra Oslo, Skien og andre kommuner som legger stor vekt på aktiv og oppsøkende rekruttering av barn som ikke har søkt barnehageplass, og på tiltak rettet mot foreldre. Hensikten med disse tiltakene er både å styrke foreldrenes norskkunnskaper og å øke deres bevissthet om at barns språkutvikling er viktig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser i forbindelse med merknad nedenfor til omtale av offentliggjøring av nasjonale prøver i St.meld. nr. 31 (2007–2008) Kvalitet i skolen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre vil understreke viktigheten av internasjonale og nasjonale prø-

ver både for å evaluere hvordan norsk skole står i forhold til andre land og ikke minst for å si noe om kvaliteten på læringen for den enkelte elev. Disse medlemmer viser til at offentliggjøring av middelmådige og dårlige resultater fra norske skoler ofte møtes med negativ omtale i media og fra det politiske miljø. Disse medlemmer er opptatt av at fokuset må endres. Disse medlemmer vil fremholde at dårlige prøveresultater i realiteten avdekker et forbedringspotensial. Med åpenhet om resultater og en positiv holdning vil en kunne stimulere til en sunn konkurranse i forbedring. En åpenhet om resultater og metoder vil også i langt større grad kunne bidra til å finne frem til "beste praksis". Disse medlemmer vil understreke at ulike elever har ulike forutsetninger og ståsted. Disse medlemmer mener derfor at det viktigste er å ha fokus på den enkelte elevs potensial og læringsutbytte og ikke systemet som sådant.

2.5 Minoritetsspråklige barn

Komiteen viser til at minoritetsspråklige barn utgjør om lag 9 prosent av barnebefolkningen i 0–5-års alder. Selv om minoritetsspråklige barns barnehagedeltakelse har økt, registrerer komiteen at den er lavere enn i befolkningen for øvrig. Komiteen viser til at fagfolk har påpekt at minoritetsspråklige kan ha behov for opptil fem til sju års erfaring med undervisningsspråket, det vil si å kunne bruke undervisningsspråket som tanke- og innlæringsinstrument, for å kunne ha like stor nytte av undervisningen som majoritetsspråklige.

Komiteen viser også til merknader om norsk for minoritetsspråklige elever under punkt 2.10 nedenfor.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er bekymret for at minoritetsspråklige ikke tar igjen de majoritetsspråkliges forsprang uten tilstrekkelig norskopplæring og språkstimulering før skolestart eller på skolen.

Flertallet viser til at departementet vurderer å styrke tilbudet om språkstimulering til minoritetsspråklige barn i førskolealder, og at et veiledningsmaterieell om språkstimulering til foreldre med barn i kontantstøttealder skal utarbeides. Flertallet har merket seg at Regjeringen vil nedsette et offentlig utvalg for likeverdig opplæring for minoritetsspråklige i barnehage, skole og høyere utdanning.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser i denne sammenheng til at det er en høy andel minoritetsspråklige barn som tilhører familier som mottar kontantstøtte.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at skolen må sikre at unge innvandrere får en god kontakt med det norske samfunnet. Skolen må utvikle seg i takt med samfunnet og må i større grad enn i dag reflektere at det er mer og mer normalt at elevene må forholde seg til flere språk.

Disse medlemmer vil understreke at alle barn må sikres tilfredsstillende opplæring i norsk språk, uansett etnisk bakgrunn. Barn som ikke kan kommunisere på norsk ved fire-års alder, må få obligatorisk språkopplæring for å sikre en skolestart med like muligheter.

Disse medlemmer mener også at barnehagepolitikk er viktig for at barn med innvandrerbakgrunn lærer seg norsk. En barnehage er en viktig ramme for minoritetsbarns språkutvikling. Mange minoritetsforeldre ønsker at barna skal gå i barnehage, i alle fall fire- og fem-åringene. Full barnehagedekning er derfor et absolutt krav. Barn som ikke har tilfredsstillende språkferdigheter må i tillegg gis et frivillig tilbud om gratis kjernetid i barnehage.

Det eksisterer enkelte steder lese- og skriveutviklingsprogram for å følge barn de første årene på skolen og for å sørge for at barn med innvandrerbakgrunn lærer seg like godt norsk som etniske nordmenn. På den måten kan man oppdage problemene tidlig og sette inn tiltak. Det er viktig med bred erfaringsutveksling om bruken av slike program i forhold til språklige minoriteter. Disse medlemmer mener at lærere som arbeider med dette må få økt kompetanse, og vil satse mer på kompetanseheving på dette området.

Disse medlemmer vil samtidig understreke at rådgivere må få større kompetanse når det gjelder elever med minoritetsspråklig bakgrunn. Det er viktig at rådgivere i skolen er bevisste sin rolle for å bidra til at barn og unge med minoritetsbakgrunn velger videregående skole og høyere utdanning.

En god skole som er tilpasset den enkelte elevs forutsetninger, er den beste veien til et mer likestilt samfunn. Disse medlemmer mener at Oslo-modellen – der det tilføres ekstra ressurser til skoler med et høyt antall minoritetsspråklige elever – kan være en inspirasjon i denne sammenhengen. Disse medlemmer vil at det skal vurderes nasjonale tiltak tilsvarende det man finner i handlingsprogrammet for Oslo indre øst der det er utfordringer med integrering. Hensikten med en tiltakspakke som i indre Oslo øst, er at bydelsutvalg og lokale organisasjoner aktivt er med på å fremme og iverksette praktiske tiltak for å fremme byutvikling, styrke nærmiljøet og god integrering.

Disse medlemmer mener et styrket samarbeid mellom hjem og skole er viktig i integreringsarbeidet. Vi vet at foreldres, og særlig mødrenes, utdan-

nelse, har mye å si for barns læring. Innvandrerforeldre bør derfor trekkes mer inn i leseopplæringen. Foreldre bør tilbys lese- og skriveundervisning sammen med barnet når barn med innvandrerbakgrunn har lese- og skrivevansker ved utgangen av 3. klasse. Videre mener disse medlemmer at vi bør bygge videre på – og utvide – den eksisterende leksehjelpordningen.

Disse medlemmer mener at et obligatorisk 2. fremmedspråk (et fremmedspråk i tillegg til engelsk) på ungdomstrinnet, som f.eks. kan være urdu eller vietnamesisk, vil være et godt integreringstiltak. Et annet fremmedspråk enn engelsk vil kunne gi en anerkjennelse og legitimitet for de som vokser opp i flerspråklige hjem – i tillegg til internasjonaliseringsperspektivet, jf. punkt 2.13.

Morsmålsopplæring

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at minoritetsspråklige elevers rett til morsmålsopplæring er knyttet til retten til særskilt norskopplæring inntil de er i stand til å følge ordinær norskopplæring, jf. opplæringsloven § 2-8 og privatskoleloven § 3-5. Om nødvendig har minoritetsspråklige elever rett til morsmålsopplæring og/eller tospråklig fagopplæring i tillegg til særskilt norskopplæring. Flertallet mener flerspråklighet har en verdi både for den enkelte og samfunnet. Siden det fins lite forskningsbasert kunnskap på feltet, er flertallet enig i at forsøket med morsmål som andrespråk på barne- og ungdomstrinnet og forsøk med ikke-europeiske språk som fremmedspråk derfor bør forlenges og utvides slik at en får et bedre evalueringsgrunnlag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at alle borgere som trenger språkopplæring for å kunne fungere i det norske samfunnet, må gis gratis opplæring i norsk. Dette må legges opp etter individuell tilpasning.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener vi i dag vet for lite om hvorvidt morsmålsundervisning er den mest hensiktsmessige måten å integrere og lære fremmedspråklige barn norsk. Disse medlemmer mener det viktigste er at barnet lærer godt norsk og at det bør settes av mer ressurser til norskopplæring enn til morsmålundervisning. Disse medlemmer mener derfor vi bør evaluere ordningen med morsmålundervisning, evt. med sikte på å legge opp faget pedagogisk på linje med andre fremmedspråk som f.eks. spansk, tysk og fransk. Det er viktig at skolen signaliserer at fler-

språklighet ikke er et hinder, men faktisk en stor ressurs i samfunnet i dag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at opplæring i foreldrenes morsmål ikke skal være et offentlig ansvar. Disse medlemmer viser til at norske grunnskoler i lang tid har hatt tilbud om morsmålsopplæring. Disse medlemmer mener det finnes lite empiriske data som kan si noe om sammenheng mellom morsmålsundervisning og skoleresultater. Hos en del elever som har mottatt undervisning i morsmålet i de første skoleårene ser vi at de bruker relativt lang tid på å oppnå gode resultater, men når de har kommet over et visst nivå, typisk etter 4–7 år, fortsetter de enten å være der eller de øker sine faglige prestasjoner i forhold til de andre elevene. For en stor andel ser det ut til at morsmålsundervisning har gitt liten gevinst. Disse medlemmer viser til at en del grunnskoler med store innslag av minoritetsspråklige har satsset bevisst på norskopplæring og leseforståelse. Sammen med individuell kartlegging og oppfølging har dette ført til at antallet elever under kritisk grense i norsk har gått kraftig ned.

2.6 Å lese

Komiteen viser til at lesing er grunnleggende for videre læring. Komiteen ser derfor med bekymring på at undersøkelser viser at mange barn ikke utvikler tilstrekkelige leseferdigheter til å kunne delta i videre utdanning og yrkesliv. Komiteen mener derfor det er viktig å intensivere arbeidet for å bedre elevens leseferdigheter. Komiteen viser også til at PISA-resultatene tydelig viser at det er viktig å legge vekt på å videreutvikle leseferdighetene systematisk etter fjerde og femte årstrinn, gjennom hele skoleløpet og som grunnleggende ferdighet i alle fag.

Komiteen viser til at ordningen med leksehjelp er et område hvor det er stort potensial for kvalitetsutvikling.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti og Venstre, merker seg at departementet allerede har satt i gang tiltak for å styrke leseopplæringen, ved blant annet å øke time-tallet i norskfaget på barnetrinnet. Flertallet mener at det er viktig at lese- og skriveopplæringen prioriteres gjennom denne timetallsutvidelsen. Flertallet viser i denne sammenheng til at departementet har gjennomgått og justert læreplanen i norsk for å styrke leseopplæringen på andre og fjerde trinn. Flertallet viser til at også de øvrige trinnene har fått justert læreplanen og at den justerte læreplanen ble gjort gjeldende fra skolestart høsten 2008.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener at lese- og skriveopplæringen må styrkes gjennom tiltak i læreplan og eksisterende timer. Det handler vel så mye om kvalitet på undervisningen som kvantitet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser i denne sammenheng til at departementet skal utvikle materiell for lese- og språkstimulering og læringsstrategier til bruk i skolefritidsordningen, leksehjelpstiltakene og arbeidsstøttetiden ved skolene.

Komiteen ser at mange barn, unge og voksne sliter med manglende leseforståelse. Komiteen mener det er urovekkende når så mange som hver femte elev har problemer med å tilegne seg kunnskap gjennom lesing. Manglende leseforståelse begrenser mulighetene til å tilegne seg kunnskap i de fleste fag og det svekker mulighetene både for skolegang og arbeidsliv. Komiteen ser det derfor som viktig at en har fokus på at elever faktisk får vise at de forstår det de leser.

Komiteen viser til at det er behov for å styrke lærernes kompetanse i leseopplæring, og er glad for at departementet skal utvikle veiledningsmateriell i leseopplæring og leseutvikling som vil være tilgjengelig for alle skoler. Komiteen viser også til at veiledningsmaterialet skal brukes som utgangspunkt for etterutdanningstilbud i leseopplæring og lesekompetanse som skal tilbys regionalt. Komiteen er tilfreds med at lærere fra kommuner som har dårlige resultater i lesing fra nasjonale prøver i 2007, skal få delvis statlig finansiering til å delta.

Bibliotekene

Komiteen mener bibliotekene må ha en langt mer fremtredende rolle i forhold til det å stimulere til leselyst. Komiteen mener at bibliotekene kan brukes i langt større grad som en integrert del av undervisningen, med tilbud både til lesersterke og lesesvake elever.

2.7 Å skrive

Til tross for at det er enighet om at god skrivekyndighet er viktig, viser komiteen til at det ikke eksisterer like godt kunnskapsgrunnlag på dette området som for lesing. Komiteen ønsker å påpeke at språkferdigheter ikke utvikles isolert, og at opplæring i lesing og skriving henger sammen. Komiteen viser i denne sammenhengen til at etableringen av Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning ved Universitetet i Stavanger (UiS) har vært vellykket.

Komiteen mener det er behov for å rette større oppmerksomhet mot elevenes skriveferdigheter, og

støtter derfor departementets ønske om å opprette et nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning.

Komiteen viser til at én av de fem grunnleggende ferdighetene som trekkes frem i Kunnskapsløftet, er å kunne "uttrykke seg skriftlig". Komiteen peker på at en til tross for det har lite kunnskap om hva kravene til skriveferdighet skal være på de ulike alderstrinn, og at det ikke er utarbeidet kompetansemål for skrivning. Komiteen vil understreke viktigheten av å intensivere dette arbeidet da skriveferdighet er en vesentlig forutsetning for å kunne lykkes i et tekstbasert, moderne samfunn. Komiteen vil også understreke at skrivning skal være en integrert del av alle fag i skolen. Komiteen forutsetter at det overordnede målet for et nasjonalt skrivesenter vil være å styrke skrivekompetansen fra barnehage til høyere utdanning og arbeidsliv.

Komiteen viser til at forslag om et nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning har vært drøftet i flere omganger, blant annet i grunnlagsdokumentene "Norsk i hundre!" (2005) og "Framtidens norskfag" (2006). I likhet med lesing er også skrivning definert som én av fem grunnleggende ferdigheter i Kunnskapsløftet. Kunnskapsløftet slår også fast at skrivning ikke bare skal være et norskfaglig ansvar, men det skal være en integrert del av alle fag i skolen. Vi vet også at manglende lese- og skriveferdigheter gjør at mange faller utenfor arbeidslivet. Et Nasjonalt senter for skriveforskning og skriveopplæring vil være viktig for å få til en nasjonal koordinering av forskningsbasert opplæring, og for å bidra til praksisnær forskning.

Komiteen viser til at Trondheim, gjennom et tett samarbeid mellom Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST) og NTNU, i mange år har vært det uformelle nasjonale knutepunktet for skriveforskning. Samarbeidet har vært både tverrfaglig og tverrinstitusjonelt, og både UiO, UMB, UiS, UiA og HiVe er etablerte samarbeidspartnere.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ber departementet om å spesielt vurdere dette miljøet i arbeidet med å lokalisere et nasjonalt senter for skriveforskning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at disse partier tidligere har foreslått å opprette et slikt senter.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener at et nytt Nasjonalt senter for skriveforskning og skriveopplæring bør opprettes i Trondheim, og at det etableres etter en landsomfat-

tende samarbeidsmodell som grunnlag for praktisk og teoretisk utviklingsarbeid. Det forutsettes at det bevilges midler til senteret i statsbudsjettet for 2009.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Det etableres et senter for skriveopplæring og skriveforskning ved Høgskolen i Sør-Trøndelag."

2.8 Nynorsk

Komiteen vil peke på at den norske språksituasjonen med stor dialektvariasjon og to norske målformer er en viktig ressurs. Det er derfor av stor betydning at en opprettholder norsk språk, både bokmål og nynorsk, som fullt utbygde, samfunnsbærende skriftspråk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at gjennom Kunnskapsløftet gjøres språkkompetanse til ett av de viktigste målene med opplæringen. Læreplanen i norsk understreker sidestillingen mellom målformene ved å unngå begrepene "hovedmål" og "side-mål" i kompetansemålene. Flertallet vil understreke at det er viktig at elever får en tidlig start i begge målformene. Spesielt ved skoler med bokmål som opplæringsmål er tidlig start med nynorsk viktig. Flertallet har merket seg at elever med nynorsk som opplæringsmål, leser begge målformene parallelt fra de begynner å lese. Flertallet støtter departementets ønske om å styrke nynorsk i opplæringen gjennom en tiltaksplan knyttet til Nynorsksenteret med fokus på å gjøre nynorsk mer tilgjengelig i hverdagen for barn og unge, styrket kompetanseutvikling hos lærere og bedret kunnskapsgrunnlag om nynorskopplæringen gjennom statistikk og forskning.

Komiteen har videre merket seg at elever med nynorsk som opplæringsmål ikke har fått læremidler til samme tid og til samme pris som elever med bokmål som opplæringsmål. Komiteen vil understreke det ansvaret læremiddelprodusentene har for produksjon og skoleeierens ansvar for å følge opplæringslovens bestemmelser når det gjelder innkjøp av nynorske læringsressurser.

Komiteen viser til at loven stiller krav om at læremidler ikke skal tas i bruk om de ikke foreligger på begge målformer. Kravet gjelder alle læremidler, ikke bare bøker. Komiteen vil understreke at selv om mye tyder på at situasjonen er blitt bedre i forhold til parallellkravet, er det alvorlig at læremidler fremdeles ikke foreligger samtidig på begge målformer. I denne sammenhengen viser komiteen til at skoleeierne har et stort ansvar. Flere fylkeskommuner har tatt i bruk dagbøter for å sikre at læremidlene forelig-

ger til rett tid. Komiteen mener at det statlige tilskuddet til parallellutgaver er et viktig virkemiddel for å bidra til at lovens krav blir innfridd, og ber departementet gjøre en gjennomgang av dagens nivå og bruk av dette tilskuddet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser videre til St.meld. nr. 35 (2007–2008) Mål og mening. Der går det fram at selv om nynorsk er den dominerende målforma i enkelte deler av landet, er "det gjennomgåande bilettet når vi ser landet under eitt, [...] at nynorsk er eit språk som er diskriminert. Ikkje minst slår dette ut overfor brukarane av språket". Flertallet deler ambisjonene i begge språkmeldingene, og er enig i at arbeidet for å styrke norsk språk også handler om å sikre grunnlaget for den nynorske skriftkulturen og for nynorskens posisjon i det norske samfunnet. I denne sammenhengen mener flertallet at det er ei stor utfordring at en mangler kunnskap og tallmateriale om situasjonen for nynorsk i opplæringa og i samfunnet generelt. På denne bakgrunn vil flertallet be departementet vurdere hvordan forskninga rundt nynorsk i opplæringa kan styrkes.

Flertallet viser til at det i St.meld. nr. 35 (2007–2008) Mål og mening står:

"I dag må nynorsk og bokmål oppfattast som integrerte delar i ein språkdelt nasjonal felleskultur, og som uttrykk for eit kulturelt mangfald som det ville vera eit stort tap for Noreg som kulturnasjon å gje avkall på. Skal eit språk haldast i hevd, må det brukast. Både praktisk og økonomisk må det leggjast til rette for at nynorsk kan tryggja og styrkja posisjonen sin som eit levande bruksspråk så vel som eit likeverdig offisielt skriftspråk ved sida av bokmål. Grunnlaget for ein demokratisk språkpolitikk i Noreg bør difor vere ei erkjening av at Noreg er eit fleirkulturelt og mangespråkleg samfunn der dei to norske målformene utgjer det fellesspråket som norske statsborgarar i utgangspunktet må kunna godt, og som innbyggjarar skal kunna bruka i alle samanhangar. Nødvendige unntak eller tilpassingar må utformast slik at dei ikkje rokkar ved dette utgangspunktet."

Flertallet deler denne analysen og mener skriftlig sidemålsundervisning og eksamen er viktig i språkpolitikken. Flertallet erkjenner at norskfaget står overfor en del utfordringer, og mener det er et stort handlingsrom for å ta i bruk pedagogiske metoder som bidrar til økt motivasjon og interesse for faget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at St.meld. nr. 30 (2003–2004) Kultur for læring beskriver kunnskapssituasjonen angående sidemålsopplæringen

som ukklar. "Det finnes lite systematisk forskning om sidemålsopplæringen i Norge, men det synes å være enighet om at den ikke er god nok" (punkt 4.6.1).

Oslo kommune gjennomførte i perioden 2004–2007 et forsøk med valgfritt skriftlig sidemål ved ni videregående skoler. Hovedhensikten med forsøket var å forbedre elevenes ferdigheter i hovedmålet. NIFU STEP gjennomførte evalueringen av forsøket, og resultatet viste at de elevene som deltok i forsøket, fikk bedre skriftlige ferdigheter i hovedmålet. Forsøket viste også at elevene fikk et mer positivt syn på nynorskfaget, men som rapporten understreker er det å skape varige holdningsendringer et langsiktig arbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at nynorsk og bokmål skal være to sidestilte norske målformer. Disse medlemmer har merket seg at læreplanen i norsk har fjernet begrepene "hovedmål" og "sidemål" i kompetansemålene og at det skal undervises parallelt i begge målformene. Disse medlemmer er skeptisk til en slik utvikling. Disse medlemmer viser til at norsk grunnskole er preget av stadig større grad av reduserte norskkunnskaper. Disse medlemmer mener den tvungne sidemålsopplæringen bidrar til å redusere elevenes motivasjon i norskfaget og å forstyrre elevenes språkkopffatning. Disse medlemmer vil derfor fjerne den skriftlige sidemålsundervisningen, og i stedet tilby faget som valgfag. Disse medlemmer mener at muntlig sidemål bør inngå som en naturlig del av den ordinære norskundervisningen, men uten at kunnskap i sidemål skal måles med prøver eller eksamen. Disse medlemmer vil også vise til de språkforståelsesproblemene mange minoritetsspråklige får som må forholde seg til to norske språk samtidig.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Norge har tre skriftspråk; samisk og norsk med språkvariantene bokmål og nynorsk. Bokmål er dominerende målform i Norge, og blir i dag brukt i skriving av 85–90 prosent av alle nordmenn. Norskfaget i opplæringen har de siste 10–15 årene vært under debatt og endring. Vi lever i stadig økende grad i et flerkulturelt samfunn, og i samme periode har både nasjonale og internasjonale studier pekt på behovet for forbedret lese- og skriveopplæring i norsk skole. Debatten om norskfaget har vært preget av den særnorske situasjonen med to målformer og opplæring i et sidemål i tillegg til hovedmål. Nynorsk har blitt særlig diskutert fordi denne målformens situasjon har vært ansett som problematisk. Det understrekes i St.meld. nr. 30 (2003–2004) at det hersker bred enighet om behovet for utvikling og styrking av nynorskundervisningen, og for bedre kunnskap om

hva som skal til for å oppnå dette. Etableringen av Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringen er et resultat av dette.

Det er identitet knyttet til målform, og spørsmål vekker derfor følelser. Språk dreier seg om kultur, kulturelt mangfold og respekt for hverandres språkidentitet. En innføring av en valgfri skriftlig sidemålsopplæring er selvsagt ikke synonymt med fritak i opplæring i sidemålet. En slik valgfrihet må etter disse medlemmers mening kombineres med en styrket opplæring i norsk språkhistorie og litteratur i sidemålet, samtidig som det skal frigjøre tid til bedre opplæring i hovedmålet. Tiden er overmoden for at vi konsentrerer tid og krefter på at alle skal bli bedre i hovedmålet, og derfor ønsker disse medlemmer at den skriftlige delen av sidemålet skal gjøres valgfri. Det språkpolitiske slaget i tiden fremover vil uansett ikke stå mellom bokmål og nynorsk, men mellom norsk og den massive engelskspråklige påvirkningen. Det er denne utfordringen vi bør ha hovedfokuset på.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen avskaffe obligatorisk skriftlig sidemålsopplæring og tilby dette som valgfag. Muntlig sidemålsundervisning, dialektlære og litteratur- og kulturkunnskap forblir en del av den obligatoriske norskundervisningen."

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener at den foreliggende meldingen i for liten grad diskuterer de særskilte utfordringene som det nynorske skriftspråket står overfor, og således ikke synes å være en del av "en helhetlig språkpolitikk" slik som meldingen tar til orde for. Dette gjelder alt fra innholdet i barnehagen frem til utdanningen av norsklærere ved universiteter og høyskoler. Disse medlemmer etterlyser en ytterligere konkretisering av dette.

Disse medlemmer vil også vise til de mange eksemplene vi har sett i media den senere tid om at nynorske lærerbøker ikke har vært mulig å fremskaffe i tide til skolestart. Disse medlemmer mener en slik situasjon er uholdbar. Etter disse medlemmers mening bør kravet om parallellitet i loven følges opp med en gjennomgang av hvordan dette etterleveres i dagens virkelighet – som er forandret i forhold til hvordan den var da ordningen ble etablert, jf. bl.a. fremveksten av digitale læremiddel og utlånsordning i den videregående skolen. En slik gjennomgang forutsetter blant annet at man ser på satser, elevtallsgrenser mv. Tilsvarende bør også støt-

teordningen for læremiddel i smale fag i den videregående skolen gjennomgås og oppdateres.

Eksamensordning

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, støtter departementet i ønsket om evaluering og oppfølging av ordningen med en felles eksamensdag i hovedmål og sidemål etter tiende årstrinn. Flertallet har merket seg signalene som har kommet om uønskede konsekvenser av ordningen der elevene blir prøvd i begge målformene på samme eksamensdag.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterparti, viser til at det nå foreligger en evaluering av ordningen med en felles eksamensdag i norsk skriftlig hovedmål og sidemål etter 10. årstrinn. Dette flertallet imøteser en rask oppfølging av evalueringen fra Regjeringen. Dette flertallet vil understreke viktigheten av en avklaring i forhold til framtidig eksamensordning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil vise til Rambøll Managements evaluering av ordningen med felles eksamensdag i hovedmål og sidemål på avsluttende trinn i grunnskolen. I evalueringen kommer det frem at ordningen med felles eksamen er en uheldig måte å prøve elevenes kompetanse i norsk på, og at lærere og sensorer er negative til ordningen. Disse medlemmer tar evalueringen til følge, men ønsker samtidig å understreke at det beste hadde vært å avskaffe skriftlig eksamen i sidemålet. Så lenge sidemål opprettholdes som obligatorisk fag ønsker disse medlemmer å gå tilbake til gammel ordning med to separate eksamener i norsk hovedmål og sidemål.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen sørge for at avgangseksamen i grunnskolen for norsk hovedmål og norsk sidemål skjer på to separate dager."

2.9 Tegnspråk

Komiteen har merket seg at selv om over 90 prosent av døve barn i dag får cochlea-implantat, vil det fremdeles være behov for å utvikle ferdigheter i tegnspråk. Komiteen viser til at departementet mener det bør legges til rette for mer fleksible tilbud for tegnspråkopplæring, og at departementet vil foreta en helhetlig vurdering av virkemidler som kan bidra til å fremme tilbud innen tegnspråk i grunnsopplæringen. Komiteen har imidlertid merket seg at det under høring har fremkommet et ønske om bedre

talespråklig utvikling for tunghørte og tilrettelegging for alternativ og supplerende kommunikasjon.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til Innst. O. nr. 51 (2007–2008) om endringer i opplæringsloven/privatskoleloven (Ot.prp. nr. 40 (2007–2008)) der en samlet komité sier:

"Komiteen vil understreke viktigheten av at det utarbeides nasjonale retningslinjer og standarder for undervisningsopplegg for barn som er CI-opererte slik at CI-opererte barn kan gis et helhetlig opplæringstilbud. Retningslinjene og standardene må sikre CI-opererte barn som skal lære tale, et tilbud på samme nivå som døve barn som skal lære tegn."

Flertallet er kjent med at departementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utarbeide en nasjonal veileder for å bidra til at barn med CI får et likeverdig og helhetlig opplæringstilbud. Flertallet er videre kjent med at Utdanningsdirektoratet i utarbeidelsen av veilederen vil trekke inn relevante fagmiljøer. Flertallet viser til at veilederen skal foreligge 1. april 2009.

Flertallet viser til omtalen i St.meld. nr. 31 (2007–2008) Kvalitet i skolen, når det gjelder CI-opererte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at Stortinget gjennom behandling av Ot.prp. nr. 40 (2007–2008) og Innst. O. nr. 51 (2007–2008) har sikret de som har behov for det en rett til tegnspråkopplæring etter læreplan i norsk tegnspråk fra førskolealder, og at det, etter en sakkyndig vurdering, sikrer at alle barn som har behov for tegnspråkopplæring får det i hele grunnopplæringen.

Disse medlemmer viser til at målet med CI-operasjon (cochlea-implantat) er at barn skal bli talespråklige. CI-opererte barn vil ofte fungere som lett til moderat tunghørte, med de utfordringer et slikt kommunikasjonshandikap medfører i en opplærings-situasjon. Disse medlemmer viser til at disse barna har behov for særskilt opplæring for å kunne utvikle god taleforståelse og et godt talespråk. Disse medlemmer viser til at et tilbud om tale- og lyttetrening vil være like vesentlig for talespråkutviklingen og kommunikasjonsevnen for denne gruppen som tegnspråkopplæring er for døve. Dette gjelder også tunghørte barn med høreapparat som ikke er tegnspråkbrukere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at klassestørrelse er helt avgjørende for at

tunghørte og CI-opererte som velger talespråk skal kunne lykkes med en tilrettelagt aktiv språkopplæring. Disse medlemmer viser til at ulike fagpersoner på området har vist til at klassestørrelsen ikke må overstige 15 elever.

Disse medlemmer vil på den bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen vurdere nødvendige lovendringer som sikrer tunghørte og CI-opererte et språkopplæringsmiljø i en klassestørrelse som er faglig forsvarlig."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil også vise til at norske klasserom i dag er preget av mye bråk og uro. Disse medlemmer vil understreke at det gjør det ekstra krevende for hørselshemmede som utsettes for vesentlig bakgrunnsstøy. Bråk og uro og mange som snakker i munnen på hverandre gjør også hverdagen særdeles problematisk for de elevene som er avhengig av å lese på munnen. Undervisning i mindre grupper/små klasser vil være av betydning. Disse medlemmer vil også i denne forbindelse vise til disse medlemmers representantforslag om tiltak for å begrense bråk og uro i norske klasserom (Dokument nr. 8:113 (2006–2007)).

ASK – Alternativ og supplerende kommunikasjon

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at alternativ kommunikasjon omfatter alle andre former for kommunikasjon enn vanlig tale, mens supplerende kommunikasjon er kommunikasjonsformer som er et supplement eller støtte til talen. Flertallet viser til at behovet er individuelt, og at gjeldende bestemmelser i opplæringsloven om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning gir et lovmessig grunnlag for å sikre at barn som har behov for alternativ supplerende kommunikasjon, får dette. Flertallet vil understreke viktigheten av at prinsippet om tidlig innsats også gjelder barna med disse behovene og at innsatsen settes inn så tidlig som mulig. Flertallet viser i denne sammenheng til at det statlige pedagogiske støttesystemet (Statped) kan bistå brukere og skoleeiere med å tilrettelegge for bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon.

Flertallet viser til at Midtlyng-utvalget vil drøfte denne problemstillingen i sin rapport som legges fram 1. juli 2009.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag til tiltak slik at elever som trenger utvikling i

talespråk, tegnspråk, alternativ kommunikasjon, supplerende kommunikasjon, eller en kombinasjon av disse, får innfridd sine rettigheter etter lovverket."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre understreker at barns behov er ulike og funksjonshemmedes språk- og kommunikasjonsbehov er forskjellig, og at det er foreldre som velger språk eller språkkombinasjoner for sine barn. Det innebærer at opplæringstilbudet må skreddersys den enkelte og foreldrenes behov. Disse medlemmer viser til at barn som har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK), mangler rettslig grunnlag for å få ivare tatt sine behov for tilrettelegging. Disse medlemmer viser til de problemer personer som har behov for ASK har når de går fra ett språkmiljø til et annet. Mangel på undervisningsmateriell, lite koordinert og kvalitetssikret tilbud basert på tilfældigheter sammen med et oppstykket finansieringsansvar fører til et lite tilfredsstillende tilbud til de som har behov for alternativ kommunikasjon og/eller supplerende kommunikasjon.

Disse medlemmer vil minne om at denne gruppen omfatter både de som er født med behov for ASK og de som rammes av sykdom eller ulykker senere i livet som gjør at de må lære seg denne kommunikasjonsformen. Disse medlemmer vil understreke behovet for at grunnleggende kunnskap om ASK blir en del av helsefagutdanningene. Disse medlemmer viser også til viktigheten av at tiltak i forhold til den enkelte iverksettes så snart som mulig og at nødvendige hjelpemidler stilles til rådighet. Disse medlemmer mener at personer med ASK bør ha samme rett til opplæring på sin kommunikasjonsmåte som andre, og at opplæringstilbudet ikke må være avhengig av den enkelte kommunes økonomi.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreslå endring i opplæringsloven slik at elever som trenger utvikling i talespråk, tegnspråk, alternativ kommunikasjon, supplerende kommunikasjon, eller en kombinasjon av disse, sikres like rettigheter i lovverket."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen sørge for at personer som har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) får finansiert sitt opplæringstilbud og tilhørende læremidler direkte fra staten."

2.10 Norsk for minoritetsspråklige elever

Komiteen mener at for elever med et annet morsmål enn norsk er utvikling av norskerdigheter av særlig stor betydning. Komiteen viser til at departementet vil styrke opplæringen i norsk for minoritetsspråklige elever ved å legge vekt på kartleggingsverktøy, veiledningsmateriell og kompetanseutviklingstiltak i tilknytning til den nye læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Komiteen ser derfor positivt på at departementet i denne sammenheng vil foreslå å presisere i opplæringsloven og privatskoleloven en plikt for skoleeiere til å kartlegge norskerdighetene til minoritetsspråklige elever.

Komiteen vil sterkt understreke viktigheten av å ha samme ambisjoner på vegne av alle elever. Undersøkelser har vist at elever med minoritetsspråklig bakgrunn i visse sammenhenger møter lavere forventninger fra lærerne enn andre elever. Dette har også vist seg som et problem i organiseringen av norskopplæringen hvor mange elever har blitt feilaktig plassert i grupper for elever som fulgte norsk som andrespråk, eller blitt værende for lenge i norskopplæring på for lavt nivå. Komiteen viser til at norsk for minoritetsspråklige ble lagt om i 2007 for å sikre en mer dynamisk overgang mellom grunnleggende og ordinær norskopplæring. Verktøyet her er en ny læreplan inndelt etter ferdighetsnivåer og ikke aldersnivå, samt kartleggingsverktøy som skal hjelpe lærerne til å vurdere hvor elevene til enhver tid står i forhold til å kunne tilstrekkelig norsk. Komiteen viser til at kommunene står fritt til å velge og bruke læreplanene i grunnleggende norsk for elever uten grunnleggende norskerdigheter, eller inkludere disse i den ordinære norskopplæringen uten å bruke læreplanen i grunnleggende norsk. Komiteen understreker betydningen av god lærerkompetanse i norskopplæringen og tett oppfølging av elevene. Målet skal være at elevene så snart det er mulig bringes over i ordinær norskopplæring.

Komiteen viser også til ulike merknader under punkt 2.5 ovenfor om minoritetsspråklige barn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at etter mange år med praktisering av læreplanen norsk som andrespråk for svært mange minoritetsspråklige elever, er resultatet at disse elevene ikke har fått lære norsk så godt som de kunne fått. Norsk som andrespråk er en lavambisjonsplan som ikke har fungert som en overgang til ordinær norskundervisning. I stedet har svært mange av elevene fortsatt med denne læreplanen gjennom hele det tiårige skoleløpet. Oslo kommune opphevet denne læreplanen for noen år siden og innførte én fel-

les læreplan i norsk for alle elever. Det har bidratt sterkt til at minoritetsspråklige elever nå har svært mye bedre resultater i lesing og skrivning enn da de hadde læreplanen norsk som andrespråk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig at barn med innvandrerbakgrunn får et godt tilbud om norskopplæring, noe som vil gjøre det lettere å bli integrert i det norske samfunnet. Skolegang på norsk skole er etter disse medlemmers oppfatning grunnleggende for god integrering. Norge kan utvikle et betydelig samfunnsproblem hvis forskjellen mellom etnisk norske elever og elever med minoritetsbakgrunn fortsetter. Disse medlemmer mener at det er grov omsorgssvikt når 6-åringer møter på skolen uten å kunne norsk, og at det er foreldrenes ansvar å sørge for at barna faktisk lærer seg språket i dette landet. Det norske samfunnet må ha sanksjonsmuligheter overfor den økende gruppen innvandrere som bevisst motarbeider integrering hos sine barn. Disse medlemmer viser til at det har blitt avdekket at en av de viktigste årsakene til svake språkkunnskaper blant 4-åringer med minoritetsbakgrunn, er at de ofte har mødre som ikke kan gjøre seg forstått på norsk. Gir man innvandrerkvinner sterke incentiver til å lære seg norsk, vil dette dermed samtidig gjøre det lettere for deres barn å integrere seg i Norge. Disse medlemmer ønsker å innføre et eget obligatorisk norskopplæringsprogram for barn og deres mødre, i de tilfeller der man oppdager at barn som er født og oppvokst i Norge, ikke kan norsk ved 4-årskontrollen som alle barn må gjennom. På den måten får barn som ikke behersker språket lært seg dette før skolestart, og mødrene får samme muligheten slik at de kan få fulgt opp sine barn. Dersom foreldrene ikke følger opp og sørger for at barna er på den obligatoriske norskopplæringen, bør det få konsekvenser. Disse medlemmer viser også til at en del minoritetsspråklige foreldre som ikke behersker majoritetsspråket, ikke er så opptatt av at deres barn skal lære majoritetsspråket fordi det kan føre til at de mister autoriteten i hjemmet. Disse medlemmer mener dette understreker nødvendigheten av å tilby foreldrene, og da særlig mødrene, god norskundervisning.

Disse medlemmer ser tendensen til at det dannes en ny underklasse i hovedsak bestående av gutter med minoritetsbakgrunn, som har problemer med å klatre i samfunnsstigen. Gode norskkunnskaper og språkforståelse er etter disse medlemmers oppfatning en nøkkelfaktor for en god integrering og et viktig tiltak for å hindre en slik negativ utvikling.

2.11 Grunnskoleopplæring for voksne

Komiteen viser til at mange voksne har så svake leseferdigheter at de har problemer med å fungere i dagens samfunns- og arbeidsliv. Komiteen mener det er bekymringsfullt dersom voksne som har rett til og etterspør grunnopplæring, ikke får noe tilbud. Komiteen støtter derfor departementets vurdering av at det er nødvendig å bedre statistikken over antall voksne i grunnskole og videregående skole, samt bedre informasjonen til disse voksne. Komiteen er glad for at voksnes rett til videregående opplæring er endret.

Komiteen viser til forslag i Dokument nr. 8:10 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 99 (2005–2006), om å innføre spesifiserte rettigheter til grunnskoleopplæring for voksne. Stortinget vedtok i 2000 å lovfeste retten til grunnskoleopplæring for alle voksne. Komiteen viser til at Riksrevisjonen har evaluert retten til grunnskoleopplæring for voksne og påpekt at denne ikke fungerer likt rundt om i landet. Det kan skyldes at ordningen er for dårlig kjent, at kommunene ikke prioriterer målrettede tiltak for voksne, eller at det finnes andre barrierer som gjør at voksne med svake ferdigheter ikke melder seg til kommunale voksenopplæringstiltak.

Samtidig er det gjort positive og interessante erfaringer i enkelte større bedrifter, som f.eks. Linjegods og Kverneland ASA, som har gjennomført kurs for ansatte med dårlige leseferdigheter. Disse kursene er i noen grad finansiert med offentlig støtte. Erfaringene viser at denne type opplæring gir best resultater når den knyttes til den daglige virksomheten i bedriften og utvikles i samarbeid med de ansatte.

Komiteen vil vise til de positive erfaringene med programmet "Ny sjanse!" som ble etablert i 2005, og som er videreført som "Program for basiskompetanse i arbeidslivet". For mange voksne er det både enklere og bedre å ta opplæringen i tilknytning til sitt eget arbeidssted, og det er viktig at programmet videreføres og utvides.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at stortingsmeldingen om voksnes rett til grunnskoleopplæring er varslet våren 2009.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til merknaden fra enstemmig komité i Innst. S. nr. 99 (2005–2006):

"Komiteen ber departementet komme tilbake til Stortinget med en egen sak med forslag til tiltak om hvordan man kan sikre voksnes rett til grunnskoleopplæring."

Disse medlemmer peker på at denne stortingsmeldingen fortsatt ikke er lagt fram for Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at voksnes rett til grunnskoleopplæring er dårlig kjent, og at det kan virke som enkelte kommuner unnlater å informere om retten for å spare penger.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen sørge for at grunnskoleopplæring for voksne finansieres gjennom en statlig, differensiert stykkpris."

2.12 Samisk språk

Komiteen er kjent med at det har vært sett på muligheter for samarbeid omkring samisk språk på tvers av landegrensene, og at departementet tar sikte på ny innsats for videre samarbeid.

Komiteen viser til at departementet vil sette i gang prosjekt for å fastsette og avgrense hvem som har behov for samisk morsmålsopplæring, samt kartlegge hvem som ønsker å benytte seg av et slikt tilbud.

Komiteen viser til at de samiskspråklige studiene, spesielt de samiskspråklige lærerutdanningene, er en viktig forutsetning for bevaring og utvikling av samisk språk og kultur i Norge og på tvers av landegrensene.

Komiteen har merket seg at det er stor mangel på samisktalende lærere til barnehage og skole, og at det er problemer med å få tilsatt folk i vitenskapelige stillinger. Komiteen vil understreke at det er spesielt viktig å rette økt oppmerksomhet mot de minste samiske språkene, lulesamisk og sørsamisk. Komiteen er tilfreds med at departementet vil videreføre ordningen med nasjonale ansvarsområder for samiske lærerutdanninger, og at satsingen på høyere samisk utdanning og forskning vil bli opprettholdt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at Sametinget har utviklet en ny læreplanstrategi hvor det blant annet foreslås at en i større grad skal benytte oversatte læremidler.

Flertallet viser til at det er et nasjonalt ansvar å legge til rette for videreutvikling av samisk språk, og at god språkopplæring i grunnsopplæringen er et sentralt virkemiddel.

Flertallet viser til at det spesielt er en utfordring å gi opplæring i lule- og sørsamisk fordi disse språkene er små og truet. Flertallet vil understreke viktigheten av at disse språkene styrkes da språk er en viktig kulturbærer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at norsk er det nasjonale språket som alle må beherske for å kunne fungere som fullverdige medlemmer i samfunnet.

Disse medlemmer mener det er viktig å ta vare på samisk språk og gi opplæring i dette, men at det på lik linje med sidemål må kunne gjøres valgfritt. Disse medlemmer viser til at norske barn flere steder i landet tvinges til å lære samisk mot egen og foreldrenes vilje. Disse medlemmer mener at bevaringen av de ulike samiske språkene som tersamisk, kildinsamisk, enaresamisk, skoltesamisk, nordsamisk, lulesamisk, unesamisk, pitesamisk og sørsamisk, samt de utdøde språkene kemisamisk og akkalsamisk, er en kulturhistorisk oppgave og en felles utfordring for Norge, Sverige Finland og Russland. Disse medlemmer viser til at flere av de samiske språkene er små og truet, og at det er store problemer med å skaffe lærerkrefter både i barnehage og skole, at det er problemer med å få ansatt vitenskapelig personell blant annet i forbindelse med lærerutdanning og at det er manglende undervisningsmaterieell. Disse medlemmer har ikke tro på at tvang er rett virkemiddel for å bevare samiske språk.

Disse medlemmer deler departementets syn på at det må vurderes å overlate ansvaret for utvikling av samiske læremidler til Utdanningsdirektoratet. Disse medlemmer mener elever som velger samisk som sidemål skal kunne fritas for opplæring i norsk sidemål.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sitt alternative statsbudsjett for 2008, der det foreslås å øke tilskuddet til oversettelse av læremidler fra norsk til samisk, og til utvikling av samiske læremidler, med 2 mill. kroner. Oversettelse av læremidler fra norsk til samisk og utvikling av nye læremidler på samisk er svært viktig for å sikre samiske barn god opplæring i og på samisk. Det er viktig at samiske barn får ivareta og utvikle sin språklige identitet.

Disse medlemmer vil videre understreke at tilskudd knyttet til sørsamisk eller andre små språk må gis som tilskudd til den kommune eller de kommuner som er ansvarlige for tilbudet, og ikke som tilskudd til spesifikke skoler. Det er skoleeieransvar å utvikle skolen lokalt både med hensyn til kvalitet og struktur.

Komiteens medlem fra Venstre viser i denne forbindelse til Venstres alternative statsbudsjett for 2008, jf. Budsjett-innst. S. nr. 12 (2007-2008), hvor det ble foreslått å øke bevilgningen med til sammen 5 mill. kroner over kap. 223 post 50 for å styrke produksjonen av samiske læremidler og for å bedre vilkårene for samiske lærebokforfattere og læremiddelprodusenter.

2.13 Andre språk

Komiteen ser med glede på at elevene i ungdomsskolen, etter innføringen av Kunnskapsløftet, har begynt å velge fremmedspråk i større grad. Derimot mener komiteen at det er bekymringsfullt at elever i den videregående skolen i mindre grad velger fremmedspråk, og mener denne utviklingen må snus for ikke å miste framtidig spisskompetanse i fremmedspråk. Komiteen er derfor glad for at departementet fra skoleåret 2008/2009 har slått sammen programområdet for språkfag og programområdet for samfunnsfag og økonomi i videregående opplæring, og at det dermed åpnes opp for større fleksibilitet i strukturen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at en viktig del av grunnutdanningen er å gi elevene en god språk- og kulturkompetanse. Engelsk som eneste fremmedspråk er ikke tilstrekkelig i dagens samfunn, hvor språkkunnskaper blir stadig viktigere. Norge samarbeider og samhandler stadig mer med andre land, spesielt med landene i EU-området. Dette stiller økte krav til kunnskaper i flere språk, ikke minst til kommunikativ kompetanse og til å kunne orientere seg i informasjonssamfunnet. Det er også en utfordring at de fleste av våre kulturelle referanser blir hentet fra engelsk og angloamerikansk språk og kultur. Både EU og Europarådet har som mål at alle europeere skal beherske tre språk: morsmål og to fremmedspråk. 2. fremmedspråk har en svak stilling i norsk grunnopplæring, og den er klart svakere enn i de andre skandinaviske landene og i Europa for øvrig. På denne bakgrunn mener disse medlemmer at norske elever har behov for å lære minst ett fremmedspråk i tillegg til engelsk. Et praktisk rettet 2. fremmedspråk bør bli obligatorisk på ungdomstrinnet.

Disse medlemmer mener det er positivt med tidlig språkopplæring. De skoler som ønsker det og har nødvendig kompetanse til å starte enda tidligere med opplæring i 2. fremmedspråk, bør få mulighet til det. Det er i denne sammenheng viktig å understreke at det bør legges vekt på en praktisk tilnærming til faget også på dette nivået, med mindre vekt på teori og mer vekt på praksis og språkforståelse. Elevene og foresatte kan heller ikke uten videre forvente et sammenhengende opplæringsløp i samme språk gjennom hele grunnopplæringen, ettersom dette på kort sikt vil stille urealistiske krav til lærerkompetanse og til et variert språktilbud på ungdomstrinnet.

Disse medlemmer viser i denne sammenheng til vellykkede forsøk ved skoler i Oslo, hvor man prøver ut 2. fremmedspråk på 5.–7. trinn. Kommunen har i denne sammenheng også prioritert videreutdanning i 2. og 3. fremmedspråk i sin kompetan-

seutviklingsplan for Kunnskapsløftet. Det vises også til forsøket satt i gang gjennom "Språk åpner dører (2005–2009)", hvor erfaringene fra tolv skoler i seks kommuner viser entydig positive resultater. Forskerne som evaluerte forsøket mente at erfaringene tydelig viser at en tidligere start med opplæring i 2. fremmedspråk (enn ungdomstrinnet) anbefales. Det er også interessant å merke seg at det i forsøket viste seg at det var tysk faget som ble oppfattet som det letteste språket å lære, og at den praktiske og kommunikative tilnærmingen stod for mange i prosjektet som en ny og spennende didaktisk erfaring.

Disse medlemmer viser til disse medlemmers forslag i Dokument nr. 8:4 (2005–2006), jf. Innst. S. nr. 89 (2005–2006), og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innføre et praktisk rettet, obligatorisk 2. fremmedspråk på ungdomstrinnet."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke det økende behovet for fremmedspråklig kompetanse i en globalisert verden. Disse medlemmer viser til den kraftige nedgangen i elever/studenter som velger tysk. Disse medlemmer mener det er bekymringsfullt at interessen for å lære seg språket til noen av våre viktigste handelspartnere synker kraftig. Disse medlemmer har også merket seg at næringslivet opplever manglende fremmedspråklighet som et hinder for å løse bedriftenes behov.

Disse medlemmer mener at det er viktig med et samspill med næringslivet og at undervisningsmetoder tilpasses og utvikles for å gjøre språkfagene interessante og fremtidsrettede, slik at elevene også ser den praktiske nytten av å velge faget.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at skoler kan begynne med 2. fremmedspråk også på barne- og mellomtrinnet."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at departementet vil innføre tilleggspoeng for programfag i andre fremmedspråk enn engelsk ved opptak til høyere utdanning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at motivasjonen for å lære fremmedspråk i første rekke bør komme av andre faktorer enn at man tilegner seg tilleggspoeng. Disse medlemmer mener det er feil å motivere elever til å ta fremmedspråk gjennom å gi dem til-

leggs-poeng, og vil på denne bakgrunn gå imot forslaget om å innføre tilleggs-poeng for programfag i andre fremmedspråk enn engelsk ved opptak til høyere utdanning. Disse medlemmer vil også vise til Elevorganisasjonens syn i denne saken, i forbindelse med komiteens åpne høring om meldingen 23. september 2008, der Elevorganisasjonen deler disse medlemmers syn og også ønsker å avvikle ordningen med tilleggs-poeng for realfag.

Komiteen viser til at de høyere utdanningsinstitusjonene har ansvar for å utdanne lærere og andre fagpersoner slik at de får den språkkompetansen som samfunnet trenger. Komiteen understreker i denne sammenheng at språkkompetanse i morsmål og fremmedspråk og evne til skriftlig og muntlig bruk av språk er helt sentralt i kvalifiseringen av lærere. Komiteen mener derfor at språkfagene i lærerutdanningene må ha nærhet til språkopplæringen i barnehage og skole.

Komiteen viser til at det har skjedd store endringer i søkningen til studier i fremmedspråk ved universiteter og høyskoler, og at nedgangen i søkningen til språkstudier er større enn nedgangen i søkningen til høyere utdanning generelt. Komiteen vil understreke at universiteter og høyskoler aktivt må arbeide for å rekruttere studenter til språkfagene slik at det kan utdannes tilstrekkelig antall lærere med fordypning i fremmedspråk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ser med bekymring på nedgangen i antall norske studenter i utlandet de senere år. Det er ingen tvil om at årsaksforholdene er sammensatte, men det synes som om nedgangen i mange land er en del av en langsiktig trend. Nedgangen i søknaden til språkfag i den videregående skolen er selvsagt viktig i denne sammenheng. Svært få elever velger fordypning i fremmedspråk, og på mange skoler reduseres språktilbudet. Departementet burde allerede i denne meldingen ha lansert en tiltaksplan for å styrke programfagene i språk i videregående opplæring, og disse medlemmer er derfor skuffet over at det i meldingen varsles at arbeidet med dette først skal igangsettes nå.

2.14 IKT i språkopplæringen

Komiteen viser til at man med IKT har fått tilgang på nye læringsarenaer og nye måter å lære språk på. Komiteen vil videre understreke at IKT i større grad gir mulighet til tilpasset opplæring. Gjennom flere vellykkede prosjekter har det blant annet vist seg at IKT kan være et effektivt verktøy i norskopplæringen for fremmedspråklige elever.

Komiteen viser til at i Kunnskapsløftet er bruk av digitale verktøy definert som en grunnleggende ferdighet og videre er inkludert i kompetansemålene i alle fag. Komiteen understreker at dette stiller krav til lærerkompetanse, til utstyr og til læremidler. Komiteen viser til at departementet vil arbeide for å styrke lærernes kompetanse i pedagogisk bruk av IKT og for at det skal bli bedre tilgang til digitale læremidler av god kvalitet i språkfagene. Komiteen har merket seg at de nasjonale sentrene med ansvar for språkopplæringen vil få ansvar for å tilrettelegge for utvikling og for å spre informasjon om digitale læremidler for språkopplæringen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at IKT bør inn som obligatorisk fag i grunnskolen fra 1. til og med 3. klasse for å sikre at elevene ved oppstart på sin grunnutdanning får god forståelse og gode ferdigheter når det gjelder bruk av IKT generelt og i læringsarbeidet spesielt. Disse medlemmer legger til grunn at elevene deretter får IKT-bruk integrert i undervisningen i det enkelte fag.

Disse medlemmer mener det er viktig å trekke med seg bibliotekenes informasjonskompetanse og kompetanse på kildekritikk, ikke minst i forhold til IKT.

Disse medlemmer vil også understreke viktigheten av at bibliotekene etablerer tilbud om Internett for dem som ikke selv har tilgang til dette privat. Disse medlemmer ser også at IKT-tilbud på bibliotek er meget viktig i forhold til blinde, svaksynte og barn.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen foreslå endring i opplæringsloven slik at elever som trenger utvikling i talespråk, tegnspråk, alternativ kommunikasjon, supplerende kommunikasjon, eller en kombinasjon av disse, sikres like rettigheter i lovverket.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen sørge for at avgangseksamen i grunnskolen for norsk hovedmål og norsk sidemål skjer på to separate dager.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen avskaffe obligatorisk skriftlig sidemålsopplæring og tilby dette som valgfag. Muntlig sidemålsundervisning, dialektlære og

litteratur- og kulturkunnskap forblir en del av den obligatoriske norskundervisningen.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen vurdere nødvendige lovendringer som sikrer tunghørte og CI-opererte et språkopplæringsmiljø i en klassestørrelse som er faglig forsvarlig.

Forslag fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen innføre et praktisk rettet, obligatorisk 2. fremmedspråk på ungdomstrinnet.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen sørge for at personer som har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) får finansiert sitt opplæringstilbud og tilhørende læremidler direkte fra staten.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen sørge for at grunnskoleopplæring for voksne finansieres gjennom en statlig, differensiert stykkpris.

Forslag fra Høyre og Venstre:

Forslag 8

Det etableres et senter for skriveopplæring og skriveforskning ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen legge til rette for at skoler kan begynne med 2. fremmedspråk også på barne- og mellomtrinnet.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag til tiltak slik at elever som trenger utvikling i talespråk, tegnspråk, alternativ kommunikasjon, supplerende kommunikasjon, eller en kombinasjon av disse, får innfridd sine rettigheter etter lovverket.

II

St.meld. nr. 23 (2007–2008) – Språk bygger broer. Språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne – vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 16. oktober 2008

Ine Marie Eriksen Søreide

leder

Gerd Janne Kristoffersen

ordfører

